

ทุนทางสังคมกับองค์การการเงินชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7

ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

The Social Capital and Community Financial Organization of Nikompattana

Village 7, Tachamuang Sub-district Rattaphum District Songkhla Province

ณัฏฐา เลิศปัญญาวีวัฒน์^{1*}, วันชัย ธรรมสังการ¹, เอมอร เจียรมาต¹, ธิตีพัทธ์ บุญปก¹

Nattha lertpanyawiwat^{1*}, Wanchai Dhammasaccakarn¹, Aim-on Jiamat¹, Thitipat boonpok¹

(Received: June 12, 2021; Revised: September 25, 2021; Accepted: October 22, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมกับองค์การการเงินชุมชน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา มีการเก็บข้อมูลตามแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ใหญ่บ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ที่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน (ประธานกลุ่ม) รวมไปถึงการใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับชาวบ้านภายในหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกในองค์การการเงินชุมชน เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมของหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีผลกับการจัดการองค์การการเงินชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ประการแรกทุนทางสังคมด้านเครือข่ายทำให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีการให้ความร่วมมือในการเป็นคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ ประการต่อมา คือการมีทุนทางสังคมด้านบรรทัดฐาน เนื่องจากกรรมการที่เข้ามาทำงานมีความเชื่อใจต่อกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และสมาชิกก็มีความไว้วางใจเชื่อใจกรรมการบริหาร และไว้วางใจที่จะนำเงินมาฝากกับกลุ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นผลสะท้อนของทุนทางสังคมในชุมชนที่มีความเข้มแข็งทั้งในด้านบรรทัดฐาน เครือข่ายและองค์กรชุมชน ผนวกกันเป็นทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดองค์กรการเงินชุมชนที่เรียกว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ก็สามารถช่วยยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีและเพิ่มความมั่นคงให้ชุมชนมากขึ้นด้วยการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มอาชีพในชุมชนรูปแบบต่าง ๆ เช่น

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹Faculty of Liberal Arts Prince of Songkla University

*Corresponding author. E-mail: lertpanya.nattha@gmail.com

กลุ่มป๋ม่น้ำมนชุมชน กลุ่มโรงน้ำเพื่อการบริโภค ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นรากฐานที่มั่นคงให้กลุ่มอาชีพสามารถสร้างรายได้ให้ชาวบ้านและชุมชน

คำสำคัญ: ทูทางสังคม องค์การการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดสงขลา

Abstract

This article aims to study how social capital is related to community financial organization. This was a qualitative case study. Data were collected by an in-depth interview with the village headman involved in social capital in Nikom Pattana Village 7, Thachamuang sub-district, Rattaphum district, Songkhla province. Moreover, the data were collected by semi-structure interview with villagers who are members and are not members of the community financial organization. The data analysis, was done by classifying the data, grouping the data and synthesizing relationship of information. The results of the study showed that the social capital of Nikom Pattana Village 7 is related to the management of the community financial organization, the Savings for Production Group. First, the social capital in aspect of network brings together the formation of a saving group for production. There is cooperation in being a member of the saving group's committee. The next one is social capital in aspect of social norms. Since the group's committee works with trust and built strong relationship in the group, the group members believe in the committee's management. With trust, the members make deposits with the Savings for Production Group. These reflect social capital of the strong community in terms of social norms, network and community group which brings the formation of the community's saving group. The saving group helps improve local people's well-being and support occupational groups in local community. According to this, several occupational groups such as community gas station and water plants for consumption are created and help generate income for the villagers and community.

Keywords: Social capital, Community financial organization, Savings for Production Group, Songkhla

บทนำ

ทุนทางสังคม” เป็นพลังทางสังคมที่เชื่อมการเป็นสมาชิกของกลุ่มไว้ ซึ่งจะสะสมหรือสำรองอยู่ในชุมชน (ไมตรี อินทรีย์, 2560) ซึ่งจะทำให้ชุมชนเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนเอง และเป็นตัวหล่อเลี้ยงชุมชนนั้น โดยใช้ทุนหลายด้านประกอบกัน สำหรับชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัษฎา จังหวัดสงขลา มีทุนทางสังคมเป็นตัวช่วยในการยกระดับชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เกิดเสถียรภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมด้านบรรทัดฐานที่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยมที่ยึดถือร่วมกัน ทุนทางสังคมด้านเครือข่ายที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวม และทุนทางสังคมด้านองค์กรชุมชน ที่เกิดจากการรวมกลุ่มเพื่อจัดปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง ผลจากการมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง (Luang-Ubol, 2010) ทำให้หมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นองค์กรการเงินชุมชนที่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในชุมชน ที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้บริการทางการเงินขององค์กรการเงินทั่วไป โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานที่มาจากชาวบ้านในชุมชนอาศัยแผนการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นหลักในการดำเนินงานของกลุ่ม นอกจากนั้นแล้วยังได้ประยุกต์ทุนทางสังคมของหมู่บ้านเข้ามาเพื่อช่วยในการดำเนินงาน และสร้างให้กลุ่มออมทรัพย์เกิดความเข้มแข็ง และสามารถเป็นที่พึ่งพิงของชาวบ้านได้

องค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างและพัฒนาผู้นำเพิ่มขึ้นโดยผ่านการแบ่งบทบาทกันทำ กิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ภายใต้การทำงานที่อยู่บนฐานทุนทางสังคมทั้งในด้านบรรทัดฐาน เครือข่าย หรือองค์กรชุมชนอื่น คือการที่ชาวบ้านในชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2553) เกิดเป็นระบบความสัมพันธ์ทั้งแบบพี่น้อง เครือญาติ และความเป็นพวกพ้อง ทำให้หมู่บ้านมีทั้งองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นตัวสะท้อนถึงความเข้มแข็งของทุนทางสังคมในหมู่บ้าน องค์กรการเงินชุมชนแห่งนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพและรายได้ หรือทำหน้าที่เปิดให้บริการธุรกรรมทางการเงินพื้นฐานเท่านั้น แต่หากยังเสริมสร้างความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนให้มีความสมานสามัคคี กลมเกลียวที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชน และเป็นการดึงดูดทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของชุมชนนั้น ๆ

ดังนั้นบทความวิจัยนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจทุนทางสังคมของหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ที่ส่งผลกับองค์กรการเงินชุมชน หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยการศึกษาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหมู่บ้าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรการเงินชุมชนของหมู่บ้าน เพื่อสะท้อนว่าทุนทางสังคมมีผลต่อองค์กรการเงินชุมชนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งบทความนี้ให้ความสำคัญในสองเรื่อง เรื่องแรก

เป็นความเข้มแข็งของทุนทางสังคมของหมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น การส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของทุนทางสังคม ลักษณะของทุนทางสังคมกับองค์กรชุมชน และเรื่องที่สอง คือองค์การการเงินชุมชนกับการสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมกับการบริหารจัดการองค์การการเงินชุมชน ตลอดจนสนับสนุนกลุ่มอาชีพชุมชนในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 (กลุ่มปืมน้ำมันชุมชน, กลุ่มโรงน้ำเพื่อการบริโภค)

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้อ้างอิงตามความหมายคำว่า ทุนทางสังคม ของ Pierre Bourdieu (1998) ดังคำกล่าวที่ว่า “ทรัพยากรที่มีอยู่จริงและมีศักยภาพซึ่งเชื่อมโยงกับการมีเครือข่ายที่ถาวร เกิดจากความสัมพันธ์ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการที่มีมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยกันหรือการยอมรับกันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ทุนทางสังคมเป็นพลังทางสังคมที่เชื่อมกับการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทำให้สมาชิกแต่ละคนมีการสะสมทุนที่มาจากลักษณะร่วมของการเป็นหมู่คณะหรือถ้าจะให้เป็นการพูดที่ฟังง่าย ๆ คือเป็นเหมือน “หนังสือรับรอง” ซึ่งสร้างเครดิตกับสมาชิกนั้น ๆ” โดยสามารถนิยามทุนทางสังคมตามแนวคิดของปีแอร์ บูดีเยอร์ได้ถึง 3 ทศนะดังนี้ (1) ทุนทางสังคมเป็นแหล่งความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มและเครือข่าย ความเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกของกลุ่มเป็นทุนทางสังคม เพราะเป็นแหล่งรวมของการคบค้าสมาคมของสมาชิก ดังนั้นทุนทางสังคมในทัศนะของบูดีเยอร์ จึงเป็น Collective phenomenon ความเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อทุนประเภทอื่น ๆ หลายด้าน (2) ทุนทางสังคมมีคุณลักษณะที่เป็นทุนทางสัญลักษณ์ อยู่บนพื้นฐานการรับรู้และการตระหนัก จึงมีคุณลักษณะทางสัญลักษณ์ ซึ่งบูดีเยอร์ได้นำทุนทางสัญลักษณ์และทุนที่ถูกต้องตามกฎหมายมาศึกษาควบคู่กัน และได้เสนอว่าทุนทางสัญลักษณ์เป็นตัวกำหนดรูปแบบและการใช้ทุนต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามกฎหมาย และทุนทางสังคมในลักษณะนี้จะแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางสังคมของบุคคลนั้น (3) ทุนทางสังคมจะแปรเปลี่ยนเป็นทุนเศรษฐกิจในที่สุด นั่นก็เพราะว่าทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์จะแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนจะนำไปสู่การได้รับการยอมรับทางวิชาชีพ

นอกจากนั้น ทูทางสังคมของนักเศรษฐศาสตร์สำนักนาคาโรโลก ได้ให้คำนิยามว่า ทูทางสังคม คือการที่บุคคลสามารถได้ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกของสังคมหรือเครือข่ายสังคม ผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคม ซึ่งผังสำนักนาคาโรโลกได้แบ่งทูทางสังคม ออกเป็น 2 ทักษะ ได้แก่ (1) ทูทางสังคมประเภทการรับรู้ (Cognitive) ซึ่งมีลักษณะที่เป็นนามธรรม มองเห็นและประเมินได้ยาก เพราะอยู่ภายในจิตใจของคน เป็นทูทางที่เกี่ยวพันเรื่องของความรู้สึกนึกคิด จิตใจ ค่านิยม ความเชื่อ ความไว้วางใจ หรือการมีค่านิยมร่วมกัน เป็นทูทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ได้ยากเพราะเป็นบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (2) ทูทางสังคมประเภทโครงสร้างลักษณะ (Structure) มีลักษณะที่มองเห็นและประเมินได้ง่ายกว่า เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับบทบาท พฤติกรรม การกระทำหรือความสัมพันธ์ที่เราสร้างขึ้นในรูปแบบเครือข่าย องค์กรทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าตามบทกำหนด หรือนโยบาย อย่างไรก็ตาม ทูทางสังคมทั้งสองทักษะต่างก็มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก และอาจจะมีการส่งเสริม ซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่นความไว้วางใจเชื่อใจ (ทูทางการรับรู้) เชื้อให้เกิดการรวมกลุ่ม องค์กร (ทูทางโครงสร้าง) และเมื่อไหร่ที่การรวมกลุ่มที่เกิดจากการไว้วางใจกันเกิดความสำเร็จ ก็จะส่งผลให้เกิดแบบแผนการเชื่อถือไว้วางใจกัน หรือเป็นบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่ชุมชนนั้น

สำหรับด้านนักวิชาการ ตลอดจนนักพัฒนาของประเทศไทยก็ยอมรับแนวคิดทูทางสังคม จากนักวิชาการต่างประเทศ แต่ส่วนใหญ่ก็ยืนยันในลักษณะที่เหมือนกันว่า ทูทางสังคม ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในประเทศไทย แต่หากเรียกเป็น คุณค่าเดิม ที่สังคมไทยมีอยู่ (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2541) แท้ที่จริงแล้วสังคมไทยมีคุณค่าที่เป็นทูทางสังคมของตัวเองมานานแล้วและมีอยู่หลากหลาย เพียงแต่การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นไปในทิศทางที่ให้เกิดความทันสมัยจนลืมความมีคุณค่าเดิมที่เราเคยมีอยู่ ไม่ได้พัฒนาจากฐานรากของชุมชน ทำให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่มีความยั่งยืน ขาดความสมบูรณ์ เนื่องจากขัดแย้งกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน และนอกจากนั้นก็มีการนิยามทูทางสังคม ที่แตกต่างกันออกไปเช่น ทูบ้านนอก ทูชาวบ้าน ทูท้องถิ่น จึงอาจทำให้เกิดความสับสนว่า ใช้ทูทางสังคมเดียวกันหรือไม่ นักวิชาการในไทยจึงได้เสนอแนวทางการทำความเข้าใจ เรื่องทูทางสังคม โดยนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541) ได้เสนอไว้ว่า ต้องเริ่มจากการมองหาทูทางสังคมที่มีอยู่แล้ว และหาทางพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งขึ้น ทูทางสังคมไทยที่เห็นได้ชัดคือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว (ทูทางสังคมด้านโครงสร้าง) ดังนั้นเมื่อจะต้องมองหาทูทางสังคมที่มีอยู่แล้ว จึงได้เน้นการศึกษา ผ่านความสัมพันธ์หลักในสังคัมรูปแบบต่าง ๆ เช่นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ ในครอบครัว ความสัมพันธ์ในชุมชนหมู่บ้านหรือเครือข่าย โดยทั้งนี้นักวิชาการในประเทศไทยส่วนใหญ่ ไม่ได้แยกวิเคราะห์ทูทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมและทูทางมนุษย์ เหมือนกับนักวิชาการ

ในต่างประเทศ เพราะมีการตั้งสมมติฐานแนวคิดที่แตกต่างกัน ในไทยจึงได้มีการตั้งสมมติฐานทุนทางสังคมผ่านความสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ทุนทางสังคมทั้งในและต่างประเทศมีพื้นฐานแนวคิดที่ใกล้เคียงกัน แม้ว่าในแต่ละสำนักอาจจะมีข้อบ่งชี้ที่ไม่เท่ากัน แต่ในลักษณะเชิงความหมายและคำจำกัดความถือว่ามีความเหมือนกันดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบคำจำกัดความเรื่องทุนทางสังคม

บูดีเยอร์	นักเศรษฐศาสตร์สำนักธนาคารโลก	นักวิชาการไทย
ทุนด้านความสัมพันธ์	ทุนด้านการรับรู้	ทุนด้านความสัมพันธ์
ทุนด้านสัญลักษณ์	ทุนด้านโครงสร้าง	
ทุนด้านเศรษฐกิจ		

ที่มา: การวิเคราะห์และสังเคราะห์จากผู้เขียน (2564)

จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความของบูดีเยอร์สามารถแยกออกมาได้ถึง 3 มิติ สำหรับสำนักธนาคารโลกสามารถแยกออกมาได้เพียง 2 มิติ โดยทุนด้านโครงสร้างจะประกอบไปด้วยด้านสัญลักษณ์และเศรษฐกิจ ส่วนนักวิชาการของไทยได้มองว่าเป็นทุนทางด้านความสัมพันธ์เพียงอย่างเดียวซึ่งก็จะรวมทั้งฝั่งของบูดีเยอร์และสำนักธนาคารโลก

บทความวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับองค์การการเงินชุมชน ซึ่งองค์การการเงินชุมชนโดยทั่วไปเป็นการรวมตัวกันของประชาชนในท้องถิ่นเดียวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมมือกันบนหลักของการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการแก้ไขปัญหาด้านการเงินของคนในชุมชนลักษณะกลุ่ม มีสมาชิก มีคณะกรรมการ มีการสมทบเงินลงหุ้นอย่างสม่ำเสมอและนำเงินสะสมดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีระดับรายได้ตั้งแต่ต่ำถึงปานกลาง สามารถหารายได้ในระดับหนึ่งและประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งรูปแบบขององค์การการเงินฐานรากมีลักษณะคล้ายกันคือ มีการรับฝากเงินจากสมาชิกในรูปแบบการออม และนำเงินฝากไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่มีความต้องการใช้เงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปชำระหนี้เงินกู้ยืมในระบบ ดังนั้นบทบาทสำคัญประการหนึ่งคือ ส่งเสริมวินัยการออม การจัดการทางการเงิน ให้กู้ยืม และส่งเสริมการจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ภายในชุมชน

ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการการรักษาพยาบาลและดำเนินกิจกรรมทางสังคมอื่น ทั้งนี้เครือข่ายสถาบันการเงินเพื่อคนยากจน (2553) ได้แบ่งระบบการเงินฐานรากหรือองค์กรการเงินชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มหลัก เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นคือ (1) สถาบันการเงินระดับฐานรากในระบบและมีขนาดใหญ่ หมายถึง สถาบันการเงินในระบบที่ดำเนินกิจการภายใต้กฎหมายการเงินที่รัดกุม (ทั้งที่เป็นธนาคารและไม่ใช่อาคาร) (2) สถาบันการเงินระดับฐานรากกึ่งในระบบเป็นการดำเนินการภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายที่ไม่เข้มงวดรัดกุม มุ่งส่งเสริมการออมและการลงทุนภายในชุมชน ทั้งในและนอกภาคการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (3) สถาบันการเงินระดับฐานรากอิสระและกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตนเอง เป็นองค์กรระดับชุมชนที่ดำเนินงานด้วยรูปแบบสมาชิกแต่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายจัดตั้งเพื่อส่งเสริมการออมและให้บริการสินเชื่อกับสมาชิกในชุมชน และเมื่อพิจารณาระบบการเงินของประเทศไทยแล้วนั้นก็พบว่าการเงินระดับฐานรากอิสระและกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตัวเองเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชน และเสริมสร้างทุนทางสังคมให้ เมื่อพิจารณากับองค์กรการเงินชุมชนของหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ก็พบว่าเป็นไปตามรูปแบบที่ 3 คือสถาบันการเงินระดับฐานรากอิสระและกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตนเอง

ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ได้ยึดหลักแนวคิดและการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2552) ซึ่งแนวคิดของการดำเนินกลุ่มออมทรัพย์นี้ผสมผสานระหว่างแนวคิดสหกรณ์เพื่อการเกษตร เครดิตยูเนียนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร ทำให้ได้ออกมาเป็น 4 แนวทางได้แก่ (1) การรวมคนหมู่มากให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับความยากจนในหมู่บ้าน (2) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุน โดยรวมกลุ่มออมเงินและหมุนเวียนกันกู้ยืม (3) นำเงินทุนไปใช้ดำเนินการ เพื่อให้เกิดกำไร และนำเงินมาคืนกลุ่ม (4) ลดต้นทุนค่าครองชีพโดยการจัดตั้งศูนย์ซื้อและขายกันเองภายในหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์มีหลักการดำเนินงาน 4 ประการคือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การพึ่งพาตนเอง การมีคุณธรรม และการควบคุมกันเอง ซึ่งทั้งสี่ประการนี้สมาชิกจะต้องบริหารจัดการให้เกิดทุกประการอย่างสมดุล เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานต่อไปได้ และสมาชิกจะได้รับสิทธิและมีหน้าที่เท่าเทียมกัน โดยเงินทุนของกลุ่มอาจจะเกิดได้จาก 4 แหล่งดังนี้ (1) เงินสัจจะสะสม จากการออมของสมาชิกจำนวนที่เท่ากันทุกเดือน โดยจะจ่ายเป็นปันผลเมื่อสิ้นสุดการเป็นสมาชิกแล้วเท่านั้น (2) เงินสัจจะสะสมพิเศษ จากการสะสมเงินเพิ่มเติมจากสมาชิก ซึ่งจะได้ผลตอบแทนในรูปแบบดอกเบี้ย (3) เงินรายได้อื่น ๆ เช่น ค่าธรรมเนียม ค่าสมัคร ค่าปรับ เบี้ยดอก (4) เงินอุดหนุนจากส่วนราชการ และองค์กรอื่น ๆ และในด้านกฎหมาย กรมการพัฒนาชุมชน (2562) ได้ระบุไว้ว่ากลุ่มสัจจะออมทรัพย์เป็นการระดมเงินออมที่ริเริ่มโดยประชาชน จึงไม่มีกฎหมายบังคับใช้โดยตรง กรมพัฒนาชุมชนจึงได้ทำความเข้าใจกับธนาคาร

แห่งประเทศไทย ให้กลุ่มสัจจะออมทรัพย์มีสถานะเป็นองค์กรการเงินทั้งระบบ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีแนวคิดเพื่อรวมคนในหมู่บ้านที่มีฐานะแตกต่างกันมาช่วยเหลือกัน และยังสามารถช่วยยกระดับฐานะของคนยากจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และนอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการกู้ยืมไปประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน ซึ่งคนในหมู่บ้านก็จะได้ประโยชน์ทางอ้อมในเรื่องความขยัน รู้จักอดออม ในการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม ผลประโยชน์ทางอ้อมอีกอย่างคือ เมื่อกลุ่มออมทรัพย์มีความเข้มแข็งมากพอก็จะสามารถจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนคนในหมู่บ้าน เป็นการลดต้นทุนค่าครองชีพ หรือเพื่อสร้างอาชีพให้แก่คนในหมู่บ้าน นอกจากนั้นแล้วกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีหน้าที่ช่วยแก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมใน 3 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการพัฒนาอาชีพ โดยเป็นแหล่งเงินทุนให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปเพื่อประกอบอาชีพของตนเอง 2. ด้านการพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจ เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือความเดือดร้อนแก่สมาชิกในชุมชนในเรื่องการดำเนินกลุ่มวิสาหกิจซื้อขาย เป็นต้น 3. ด้านสงเคราะห์และสวัสดิการ เพื่อช่วยเหลือในเรื่องนอกเหนือจากภารกิจหลัก เช่น การสงเคราะห์คนชรา การศึกษา และการจัดการศพ เป็นต้น

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2562) ได้สรุปการส่งเสริมและขับเคลื่อนการสร้างสมาชิกชุมชน โดยมีการใช้หลัก “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” ให้ทำในสิ่งที่เขาอยากทำ โดยอาจจะมีปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพในการสอนและถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองสู่ชาวบ้านคนอื่น และไปในแนวทางความพอเพียงหรือยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่การยกระดับเศรษฐกิจฐานราก คือรายได้ต้องทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยกระบวนการสร้างสมาชิกในชุมชนนั้นมีขั้นตอนดังรูปที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการสร้างสมาชิกในชุมชน

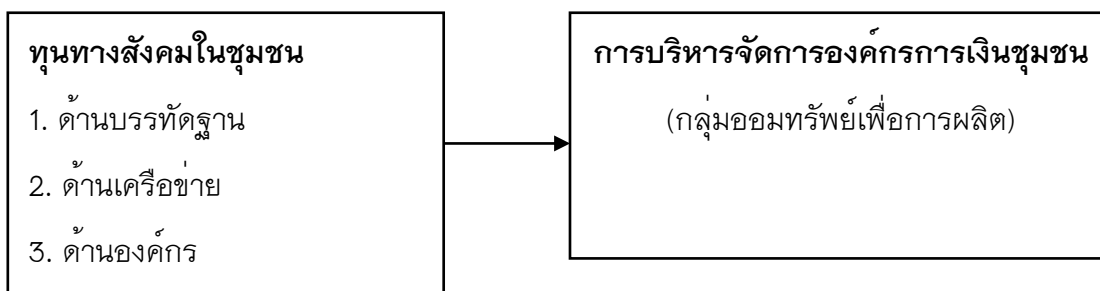
ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2562)

เมื่อดำเนินตามขั้นตอนจนสามารถตั้งเป็นกลุ่มอาชีพได้แล้ว จะต้องมีการติดตามและประเมินของในแต่ละสมาชิกที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่ามีความคืบหน้าและสามารถสร้างรายได้กลับเข้าสู่ชุมชน

โดยประเภทของสัมมาชีพที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้และอบรมมากที่สุด ได้แก่ด้านการเกษตร เนื่องจากภาคครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำการเกษตรในด้านต่าง ๆ ตลอดจนสัมมาชีพที่จะช่วยสนับสนุนชีวิตความเป็นอยู่ เช่นการผลิตน้ำเพื่อการบริโภค การใช้เชื้อเพลิงภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case study research) เป็นการวิเคราะห์สภาพของชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7

1. แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นสองกลุ่ม (1) กลุ่มแรกทางด้านทุนทางสังคม คัดเลือกกลุ่มประชากรได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และชาวบ้านในหมู่บ้าน 2 คน รวมจำนวน 3 คน (2) กลุ่มที่สองทางด้านองค์กรการเงินชุมชน คัดเลือกกลุ่มประชากรได้แก่ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 1 คน และ ประชากรที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ 1 คนและที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มฯ 1 คน รวมจำนวน 3 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

ใช้แนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำทั้งด้านทุนทางสังคม และด้านองค์กรการเงินชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตามแนวทางการสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุคคล บริบทของพื้นที่และภาระงานภายในหมู่บ้าน ทุนทางสังคมภายในหมู่บ้าน

ความเข้มแข็งในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ การบริหารจัดการสวัสดิการกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็นต้น

ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi- structure interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นชาวบ้านในชุมชน และชาวบ้านที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกในองค์การการเงินชุมชน ตามแนวทางการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านความคาดหวังของบุคคล ปัจจัยด้านปัญหาและอุปสรรค ผลกระทบจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และข้อเสนอแนะ เป็นต้น

โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยให้มีความสัมพันธ์และครอบคลุม (2) ร่างแบบสัมภาษณ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนำแบบสัมภาษณ์ปรึกษาอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบแก้ไขความเหมาะสมและความชัดเจน เพื่อนำมาปรับปรุง (3) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ตามกระบวนการต่อไป

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ต่อเนื่องสองถึงสามครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและครอบคลุมทุกประเด็น และได้ทำการตรวจสอบทางข้อมูลด้วยการนำบันทึกหรือบทถอดเทปที่ได้ขณะสัมภาษณ์แต่ละครั้งไปสรุปให้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลักฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และผู้วิจัยได้ประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนามทั้งหมด โดยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามหลักสามเส้า ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสองถึงสามรอบและนำมาเปรียบเทียบกัน ส่วนในเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้แยกหมวดหมู่ จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์จนได้ข้อสรุป

4. การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ (1) ขั้นเตรียมสัมภาษณ์ ได้แก่ การติดต่อนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งขอเอกสารต่าง ๆ สำหรับการสัมภาษณ์ เช่น แบบสัมภาษณ์ เครื่องมือบันทึกเทป สมุดจดบันทึก (2) เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้ถูกสัมภาษณ์ควบคู่ไปด้วย (3) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเทปในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้ง ให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ แล้วทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

5. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ไม่สร้างความเสี่ยงต่อตัวบุคคลและองค์กร อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญถึงหลักในการพิทักษ์สิทธิกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 หลักการ และได้ดำเนินงานวิจัยตามหลักการดังกล่าว ทั้งนี้ผลของการศึกษานี้จะใช้ในทางวิชาการเท่านั้น ข้อมูลต่าง ๆ จะถูกทำลายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการศึกษาทันที

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ ได้นำเอาข้อมูลที่ได้มาจัดให้เป็นระบบและหาความหมายแยกแยะองค์ประกอบหาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์โดยคำนึงถึงทฤษฎีคน ซึ่งหมายถึงมุมมองของผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้ การวิเคราะห์อุปนัย (Analytic induction) ด้วยการถอดเทปข้อมูลที่ได้ทั้งหมด และนำมาสรุปเป็นประเด็นเพื่อลดขนาดของข้อมูล และกำจัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออก เชื่อมโยงเนื้อหาเป็นแผนที่ความคิด การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการนำข้อมูลจากงานเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี มาประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่และประเภทของข้อมูล โดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏ และไปสรุปในส่วนการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ที่ 7 และผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับทุนทางสังคมในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านถึงสองสมัย และเติบโตอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านนิคมพัฒนาตั้งแต่เด็ก จึงทำให้สามารถมองเห็นภาพของชุมชนตั้งแต่ก่อนที่จะเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน จึงยิ่งทำให้มีความเข้าใจและรู้จักหมู่บ้านตัวเองเป็นอย่างดี โดยทุนทางสังคมของหมู่บ้านนิคมพัฒนาสามารถศึกษาได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติที่หนึ่งทุนทางสังคมที่มาจากบรรทัดฐานคือ เกิดจากความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม ในหมู่บ้านนิคมพัฒนาเองมีก็ประชากรทั้งหมดเป็นชาวไทยพุทธ “หมู่บ้านเรามีแต่ไทยพุทธ เวลาทีมงานเป็นงานตาย เขาก็มาช่วยกัน บ้านไหนถนัดแกง บ้านไหนถนัดหุงข้าว ทำให้เราได้เจอ พบปะพูดคุย

เกิดความคุ้นเคย” (นางเอ, สัมภาษณ์เมื่อ 13 มีนาคม 2564) นั่นจึงทำให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งหมู่บ้าน มีการปฏิสัมพันธ์กัน สะสมให้เกิดเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่จะสามารถช่วยยกระดับหมู่บ้านได้นอกจากนั้นแล้วทุนทางสังคมที่เกิดจากบรรทัดฐานในเรื่องประเพณีและวัฒนธรรม จะเป็นสิ่งที่ถูกยอมรับโดยทั่วไปในหมู่บ้าน เมื่อมีค่านิยมร่วมกัน ก็จะยิ่งส่งผลให้เกิดความกลมเกลียวเป็นพวกเดียวกัน ได้รับความแตกแยกส่งผลในชุมชนเกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มิติที่สองคือ ทุนทางสังคมที่มาจากเครือข่ายเกิดจากการรวมกลุ่มกันเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่ง ซึ่งเครือข่ายภายในหมู่บ้านนิคมพัฒนานั้นก็คือ การมีกลุ่มสัจจะสมสหทรัพย์หมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมให้กับชาวบ้านในชุมชน จากการสอบถามประธานกลุ่มถึงจุดเริ่มต้นของการมีองค์กรการเงินชุมชนดังคำพูดที่ว่า “ปกติกลุ่มสัจจะเริ่มต้นจากการให้ชาวบ้านมาฝากเงิน สิ้นปีเราก็ปันผล แต่พอมีเงินเยอะ ก็เสนอกันว่าให้สมาชิกกู้ ก็เลยมีคนเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่ม ไม่ต้องไปธนาคารนอกหมู่บ้าน” (ประธานกลุ่มออมทรัพย์ฯ, สัมภาษณ์เมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2564) ดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านมีกองทุนเป็นของตัวเอง พึ่งพาตัวเองได้ และทำให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาองค์กรการเงินภายนอก ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกก็ให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า “แต่ก่อนเวลาจะใช้เงินก็ต้องไปขอธนาคาร ชาวบ้านอย่างเราไม่มีหลักประกันอะไรเลย เขาก็เลยไม่ให้ แต่พอมีกกลุ่มสัจจะฯ ก็ง่ายขึ้น” (ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ, สัมภาษณ์เมื่อ 13 มีนาคม 2564) จึงทำให้สะท้อนได้ว่าเครือข่ายการเงินชุมชนนี้เป็นกลไกสำคัญในการที่ช่วยให้ชาวบ้านเกิดอาชีพ เกิดสภาพคล่องได้ และมิติที่สามคือ ทุนทางสังคมที่มาจากองค์กรชุมชนเกิดจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่น เกิดการลักขโมย ก็มีกลุ่มอาสาสมัครตรวจยามในหมู่บ้าน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย (2551) ที่มักจะเรียกว่า ชรบ.หมู่บ้าน ชาวบ้านได้บอกแก่ผู้สัมภาษณ์ว่า “สมัยที่ยางแพง มักจะมีขโมยมาหาขี้ยางไปขาย ก็เลยต้องหาอาสาสมัครตรวจเวรยามในหมู่บ้าน” (นางปี, สัมภาษณ์เมื่อ 21 มีนาคม 2564) เมื่อเกิดปัญหาชาวบ้านก็รวมตัวกันเพื่อช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งองค์กรทางชุมชนนี้ส่วนหนึ่งก็มาจากนโยบายของภาครัฐที่เป็นทางการ และก็เกิดจากกลุ่มของชาวบ้านที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งกลุ่มที่ไม่เป็นทางการนั้นเกิดขึ้นจากการรวมตัวตามความชอบ งานอดิเรก หรือกีฬาที่ชาวบ้านมีความชื่นชอบตรงกัน (สนธยา พลศรี, 2556) ดังเช่นในหมู่ 7 ได้มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อหาหนทางในการทำอาชีพและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน อย่างไรก็ตามเมื่อแต่ละหมู่บ้านมีบริบทที่แตกต่างกันไปก็ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนแตกต่างกันไปด้วย เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนแต่ละชุมชน

องค์กรการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 องค์กรการเงินชุมชนในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์เป็นความร่วมมือของคนในหมู่บ้านรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหา

ความไม่เพียงพอของเงินทุนในการดำเนินชีวิตของแต่ละครัวเรือน ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้เข้าถึงบริการทางการเงินของคนในหมู่บ้าน ในการให้สินเชื่อกับชาวบ้านเพื่อนำไปประกอบอาชีพ สะท้อนให้เห็นว่าระบบการเงินในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์นี้ ก่อให้เกิดกระบวนการขยายตลาดการเงินที่กว้างขึ้นในชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจน จนทำให้ภาครัฐได้นำไปพัฒนาต่อยอดเป็นนโยบายในการบริหารงานลงสู่ท้องถิ่น ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ด้านการเงิน แต่กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านยังเป็นเสมือนศูนย์รวมทางสังคม เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างคณะบริหารงานแล้วก็พบว่าจะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพ ให้ความเชื่อใจ ซึ่งพบว่าภายในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ที่ 7 นี้มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีโครงสร้างคณะกรรมการคือตัวแทนการบริหารจัดการกลุ่มเป็นผู้เสียสละเวลามารเรียนรู้และทำหน้าที่พัฒนากลุ่มออมทรัพย์ฯ ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีจำนวน 10 คน นำโดยประธานกลุ่มนายบุญสงค์ อานันท์ มีรองประธาน 2 คน เลขานุการ ฝ่ายเร่งรัดหนี้สิน ผู้ตรวจสอบบัญชี เสรฐฤทธิ ผู้ช่วยเสรฐฤทธิ ประชาสัมพันธ์ ผู้ตรวจสอบภายใน แต่ละคนมีหน้าที่ในการทำงานที่แตกต่างกันออกไป และร่วมกันบริหารงานกลุ่ม โดยเปิดทำการให้สมาชิกทุกวันเสาร์แรกของเดือน ตั้งแต่เวลา 09:00-16:00 น. โดยประมาณ หลักคิดอุดมการณ์และวัตถุประสงค์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกเกิดวินัยในการออมเงิน สร้างเครดิตการออมไว้ คณะกรรมการที่ทำงานภายใน 1 ปี ด้วยความเสียสละโดยมีค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย โดยจะจ่ายให้ในวันสิ้นปีเป็นเงินก้อนเดียวทั้งหมด 12,000 บาท โดยประธานกลุ่มจะได้รับค่าตอบแทนราว 30,000 บาท สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีทั้งหมด 1,200 คน เป็นผู้ร่วมสะสมเงินประจำทุกเดือน เข้าร่วมประชุมสมาชิกในวันทำการกลุ่ม เคารพตามกติกาของกลุ่มทั้งในเรื่องฝากและถอนเงิน หลักเกณฑ์เงื่อนไขเป็นข้อปฏิบัติที่กลุ่มยึดถือเอาตามสำนักงานกองทุนหมู่บ้าน รูปแบบบัญชีที่ใช้เป็นรูปแบบบัญชีทำมือที่ชาวบ้านและคณะกรรมการมีความเข้าใจตรงกัน เพื่ออำนวยความสะดวกความโปร่งใส นอกจากนั้นกรรมการยังเป็นกลุ่มบุคคลเก่าแก่ของหมู่บ้านจึงทำให้มีข้อจำกัดด้านการรับรู้ทางเทคโนโลยีใหม่ที่ช่วยเอื้อให้เกิดการทำงานที่ง่ายและรวดเร็วขึ้น เงินทุนหมุนเวียนคือเงินที่สมาชิกกลุ่มสะสมได้ตั้งแต่การเข้ามาเป็นสมาชิก ซึ่งปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้นประมาณ 15 ล้านบาท กองทุนสวัสดิการคือผลกำไรของกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยมาจากค่าบำรุงสมาชิก ซึ่งสวัสดิการที่ทางกลุ่มฯ จัดให้ก็จะเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น ค่ารับขวัญเด็กแรกเกิดเปิดบัญชีพร้อมเงินสนับสนุน 500 บาท ค่ารักษาพยาบาลกรณีนอนโรงพยาบาลคืนละ 100 บาท ไม่เกิน 5 คืน และค่าสนับสนุนการทำศพ เป็นต้น

ทุนทางสังคมกับการจัดการองค์การการเงินชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 องค์การการเงินชุมชน หรือที่เรียกว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้นเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมที่จะช่วยขับเคลื่อนและยกระดับชุมชนให้เกิดการพัฒนา โดยเป็นการสร้างความมั่นคงของหมู่บ้านและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ซึ่งคณะกรรมการในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ก็คือตัวแทนจากคนในหมู่บ้านเอง ตัวแทนได้มาจากการลงความเห็นของชาวบ้าน เพื่อทำหน้าที่ในการตัดสินใจและดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ สะท้อนถึงทุนทางสังคมด้านบรรทัดฐาน ที่เกิดจากความไว้วางใจของชาวบ้าน การอยู่ร่วมกันฉันญาติมิตรของคนในหมู่บ้าน นอกจากนั้นตัวแทนที่คัดเลือกมาก็เป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับลักษณะงาน ทั้งหมดจึงยังเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนในชุมชน ความไว้วางใจ ความเอาใจใส่ต่อส่วนรวม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมองเห็นถึงประโยชน์ของการมีองค์การการเงินชุมชน นอกจากนั้นแล้วเพียงแต่องค์การการเงินชุมชนอย่างเดียวคงไม่สามารถทำให้เกิดความสำเร็จและยั่งยืนได้ เพราะองค์การการเงินชุมชนหรือกลุ่มออมทรัพย์ ที่เกิดขึ้นนั้นก็ต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในการบริหาร ไม่ว่าจะเป็น คน เครื่องจักร องค์ความรู้ สิ่งเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นทุนทางสังคมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบบรรทัดฐานที่ยึดถือ ค่านิยมร่วมกัน รูปแบบเครือข่ายที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองชาวบ้านในชุมชน ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านให้ดีขึ้น หรือแม้แต่องค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ บนพื้นฐานความต้องการของชาวบ้านที่ต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงทุนทางสังคมที่มีความเข้มแข็งของหมู่บ้าน

องค์การการเงินกับการสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชน จึงเกิดขึ้นและเป็นความสนใจของชาวบ้าน เมื่อผนวกกับองค์ความรู้ของชาวบ้านหรือที่เรามักจะเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านนั้น ก็เป็นการต่อยอดให้เกิดอาชีพในชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพด้านการเกษตร (กลุ่มปลูกผัก กลุ่มผักการเกษตร) หรือเป็นกลุ่มด้านการสนับสนุนการค้าขาย (กลุ่มโรงน้ำเพื่อการบริโภค กลุ่มปั๊มน้ำมันชุมชน) ซึ่งกลุ่มอาชีพทั้งหมดนี้มีส่วนในการเพิ่มรายได้ให้แก่ทั้งครอบครัวและชุมชนของชาวบ้านเอง โดยภายในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ได้มีการรวมกลุ่มโดยเริ่มจากกลุ่มที่ไม่เป็นทางการมาก่อนจนสามารถกลายเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการและสร้างรายได้ เช่นกลุ่มโรงน้ำเพื่อการบริโภค และกลุ่มปั๊มน้ำมันชุมชน และเมื่อพิจารณาประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกลุ่มอาชีพอีกนัยหนึ่งนั้นก็พบว่าได้ช่วยลดค่าครองชีพของคนในชุมชนได้ส่วนหนึ่ง อันเนื่องมาจากผลผลิตที่ได้จากกลุ่มนั้นจะจำหน่ายในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด ชาวบ้านที่มาซื้อก็จะได้ของในราคาต่ำกว่า และผลกำไรส่วนหนึ่งก็จะเก็บเข้าเป็นปันผลให้แก่สมาชิกในชุมชน (รวมเข้ากับเงินปันผลกลุ่มออมทรัพย์ฯ) และส่วนหนึ่งก็จะไว้เพื่อต่อยอดในการดำเนินการกลุ่มต่อไป ชาวบ้านในชุมชนได้สะท้อนถึงความสำคัญ

ของกลุ่มอาชีพในชุมชนว่าเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ลูกหลาน หรือแม้แต่ตัวเขาเองได้มีอาชีพและมีเงินในการดำรงชีพต่อไป เพราะด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านเองไม่ได้มีอาชีพที่แน่นอนนัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน หรือทำการเกษตร การที่ชุมชนมีแหล่งประกอบอาชีพที่เขาสามารถเข้าร่วมได้ ก็นับว่าเป็นอีกช่องทางรายได้หนึ่ง หรือแม้แต่คนที่ไม่ได้เข้าร่วม แต่อยู่ภายในหมู่บ้าน ได้ใช้ของราคาถูกก็สามารถช่วยลดค่าครองชีพได้เช่นกัน กลุ่มอาชีพในชุมชนที่เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญและถูกทำให้เกิดความยั่งยืนด้วยเสียงสะท้อนของชาวบ้านเอง

อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาทุนทางสังคมกับการบริหารจัดการองค์การการเงินชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ผลการศึกษามีสิ่งที่น่าสนใจซึ่งทำให้ผู้วิจัย พบว่าทุนทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้องค์กรการเงินชุมชนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีเสถียรภาพมากขึ้น ซึ่งทุนทางสังคมมีปรากฏอยู่แล้วในทุกหมู่บ้านแต่จะมีในระดับใดนั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย และอยู่ที่หมู่บ้านใดจะเห็นคุณค่าของทุนทางสังคมพร้อมทั้งนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับ Putnam (1993) ที่ชี้ให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของทุนทางสังคมในชุมชน เริ่มจากที่ประชาชนในสังคมมีระบบคิดและมีค่านิยมที่ดี ขณะเดียวกันกับที่ อาทิตย บุคตาตวง และ สุพรรณิไชยอำพร (2555) ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น ถือเป็นความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน สัมพันธ์กันแบบพี่น้องที่ต้องการความช่วยเหลือกัน ไว้วางใจกัน หรือแม้แต่เคารพกัน ซึ่งจากสภาพทุนทางสังคมที่ได้ทำการศึกษาของหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 พบว่ามีการพัฒนาด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาทุนทางสังคมภายในหมู่บ้าน มีองค์กรชุมชนในหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มทางการและไม่ทางการ ซึ่งมีหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลและพัฒนาหมู่บ้าน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากกิจกรรมทางด้านประเพณีวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ ซึ่งก็ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุเทพ วงศ์สุภา (2548) ที่ได้สรุปความว่า การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในหมู่บ้านทั้งในด้านศาสนพิธีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นการรวมตัวกันเพื่อสืบทอด ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการรวมพลังซึ่งทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม จึงสามารถที่จะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้นอกจากนั้นการที่มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง

องค์การการเงินชุมชนถือว่าเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาหมู่บ้าน นอกจากการมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในหมู่บ้าน เพราะภายในหมู่บ้านเองก็มีความเป็นอยู่แบบญาติพี่น้อง ดังที่ บำรุง บุญปัญญา (2549) ได้กล่าวว่า ชุมชนชาวบ้านมีการอยู่รวมกันแบบญาติพี่น้อง มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีระบบคุณงามความดีเป็นจารีตที่คอยควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ทำให้ไม่เกิดความเอารัดเอาเปรียบกัน และมีความเห็นอกเห็นใจกัน ซึ่งมีผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของธนพัฒน์ พลอดคง และวันชัย ธรรมสังการ (2556) ในเรื่องแนวคิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่ผลที่เกิดขึ้นต่อสมาชิกและชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการและการผลิตตำบลคลองเปียง สะรุไปว่า กลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้สร้างโอกาสให้สมาชิกโดยให้กู้ยืมเงินมาต่อยอดในการประกอบอาชีพทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนก็ดีขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นกลไกที่ส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านเกิดการออม ให้ชาวบ้านสั่งสมทรัพย์และวินัยในการออม และในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าองค์การการเงินชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการให้แก่ชุมชน ดังที่ อาแว มะแส (2555) กล่าวว่า ลักษณะของสวัสดิการที่จัดโดยกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนมีความครอบคลุมและกว้างขวาง ตั้งแต่เด็กเกิดจนกระทั่งถึงคนตาย ด้วยระบบการออมแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีแนวทางในการบริหารที่ต้นทุนต่ำ เพราะบุคคลที่มาบริหารก็คือคนในชุมชนเอง ไม่มีความซับซ้อนและกฎเกณฑ์มากมายนัก อีกทั้งข้อสรุปการศึกษาของอัครลักษณ์ ราชพลสิทธิ์ และวันชัย ธรรมสังการ (2559) ในเรื่องสถาบันองค์การการเงินชุมชน: สวัสดิการชุมชนบนมิติวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา ยังได้สรุปไว้ว่า สวัสดิการชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์เป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงการจัดการตนเองโดยลดการพึ่งพิงจากรัฐเป็นการพึ่งพาตัวเองได้ของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเพิ่มเติมทั้งข้อมูลและข้อเท็จจริงในชุมชนว่า การเงินระดับชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากผู้นำในกระบวนการจัดตั้งเป็นผู้ที่เสียสละ และต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในชุมชนด้านเศรษฐกิจ และการจัดหาสวัสดิการ ดังนั้นในกระบวนการจัดตั้งจึงต้องอาศัยผู้นำเพื่อที่จะเสนอแนวทางและวิธีการจัดตั้ง และดำเนินงานต่อสมาชิกเพื่อให้เป็นประโยชน์ และให้สมาชิกมีส่วนร่วม แต่อย่างไรก็ดียังมีกลุ่มออมทรัพย์ที่มีความอ่อนแออยู่เนื่องจากปัจจัยหลาย ๆ ประการ เช่น ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการที่ดีพอ ขาดระบบการเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสม การบริหารจัดการไม่เป็นระบบ ไม่มีระบบบัญชีที่เหมาะสม ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการบริการทางการเงินมาร่วมทำงาน ไม่มีกฎหมายรับรอง และไม่มีระบบการดูแลในกรณีที่การเงินชุมชนมีปัญหาในการดำเนินการ เป็นต้น ทั้งนี้ความอ่อนแอที่เกิดขึ้นไม่ได้ถูกกละเลย เช่น เมื่อทางกลุ่มต้องการองค์ความรู้หรือผู้ให้คำปรึกษาจะติดต่อไปยังส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำและความรู้ในการจัดการกลุ่มต่อไป นอกจากนั้นยังได้มีการพยายามหาเด็กรุ่นใหม่เข้ามาช่วยงาน เพื่อที่จะเตรียม

ความพร้อม เมื่อคนรุ่นเก่าไม่สามารถดูแลกลุ่มได้ ซึ่งกระบวนการแบบนี้จะทำให้ทั้งผู้ให้และผู้รับค่อย ๆ ปรับตัว และชี้แนะแนวทางไปที่ละขั้นตอน หากเกิดความสงสัยหรือไม่เข้าใจสามารถที่จะสอบถามได้ทันทีขณะนั้น

กลุ่มอาชีพในชุมชน สืบเนื่องมาจากการสนับสนุนเงินทุนจากกลุ่มออมทรัพย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของอิสนันท์ ทรงเนติเชาวลิต (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม” พบว่าบทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้นส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมและการสนับสนุนให้สมาชิกลงทุนประกอบอาชีพได้ตามความสนใจโดยรวมส่งผลในมีงานทำและรายได้ที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการเกิดขึ้นของกลุ่มอาชีพในชุมชนหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ที่มาจากการต้องการของชาวบ้าน ผวนกับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนหรือที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชาวบ้านที่สนใจ โดยจะแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน จึงสามารถทำให้เกิดเป็นอาชีพที่จะสร้างรายได้ให้คนในชุมชนได้ หรือแม้แต่การมีพื้นฐานของเงินทุนที่เข้มแข็งดังที่หมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่สามารถเป็นฐานก่อให้เกิดการส่งเสริมอาชีพในชุมชนได้ เช่น การจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่ม ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะไม่มีองค์ความรู้ทั้งหมดแต่ก็สามารถใช้ทุนทางสังคมในตัวเองค้นหาความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่ม และได้ทุนซึ่งมาจากผลกำไรของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่ถูกจัดสรรมาให้ตามความต้องการของคนในชุมชน ปัจจุบันโรงผลิตน้ำดื่มนี้เปรียบเสมือนสถานที่ทำงานของคนในชุมชน สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านที่มาทำงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์ฯ และสุดท้ายสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของชาวบ้านอีกด้วย ทุกสิ้นปีผลกำไรสุทธิของโรงผลิตน้ำดื่มนี้จะคืนกลับสู่สมาชิกในชุมชนในรูปแบบปันผล สะท้อนให้เห็นว่าการที่มีฐานการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง จะส่งผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน และสร้างความมั่นคงให้กับชาวบ้านได้ นอกจากโรงผลิตน้ำดื่มแล้วปัจจัยพื้นฐานหนึ่งคือด้านเชื้อเพลิง ในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ได้มีสถานีบริการน้ำมันของหมู่บ้านเองเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนในชุมชน และเพื่อไม่ให้สถานีบริการน้ำมันในภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทมากนัก ทางกลุ่มจึงได้เสนอและดำเนินการจัดตั้ง ซึ่งก็มีขั้นตอนในการดำเนินการเหมือนกับโรงผลิตน้ำดื่ม ในปัจจุบันทั้งสองกลุ่มอาชีพนี้ยังคงสร้างรายได้คืนสู่ชาวบ้านและชุมชน

สรุปผลการวิจัย

อาจกล่าวได้ว่าทุนทางสังคมที่อยู่ภายในหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 นั้นเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาย่างมั่นคง เพราะไม่เพียงมีทุนทางสังคมเท่านั้น แต่ต้องเป็นทุนทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านบรรทัดฐาน เครือข่าย และองค์กรชุมชนผนวกกันเป็นทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดองค์กร

การเงินชุมชนที่เรียกว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่บ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 ซึ่งนอกจากรากฐานที่เข้มแข็งของทุนทางสังคมแล้ว การที่ชาวบ้านมองไปในทิศทางเดียวกัน และมีหัวหน้าชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ยิ่งส่งเสริมให้เกิดความเสถียรภาพและยั่งยืนของกลุ่มได้ จึงสามารถนำผลความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ฯ มาต่อยอดให้เกิดกลุ่มอาชีพชุมชน ซึ่งกลุ่มอาชีพนี้เองจะยิ่งช่วยให้ชาวบ้านได้มีศักยภาพในการใช้จ่ายในแต่ละวัน ทั้งการมีรายรับเข้าสู่ครัวเรือน หรือแม้แต่การได้ลดค่าครองชีพจากการอุดหนุนของกลุ่มอาชีพ และไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มอาชีพยังสามารถสร้างรายรับให้แก่ชุมชนได้ในรูปแบบผลกำไรและคืนสู่ชาวบ้านในชุมชนในรูปแบบเงินปันผล โดยทั้งหมดนี้เกิดจากส่วนผสมที่มีความเข้มแข็งและมั่นคงทำให้ชาวบ้านนิคมพัฒนาหมู่ 7 มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและศักยภาพชุมชนที่เข้มแข็งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ครั้งต่อไป อันจะเห็นได้จากความสำคัญของทุนทางสังคมว่าจะสามารถช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชน ดังนั้นควรจะสนับสนุนทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านบรรทัดฐาน เช่น การสนับสนุนให้เกิดความตระหนัก รู้คุณค่าส่วนในด้านเครือข่าย ควรมีการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นนอกจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มโรงน้ำเพื่อการบริโภค และกลุ่มปั้มน้ำมันแล้ว อาจจะก่อตั้งกลุ่มใหม่เพื่อเยาวชนหรือเพื่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และในด้านองค์กรทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจจะดำเนินการต่อยอดจากกลุ่มเครือข่ายที่ได้รวมตัวกัน การสนับสนุนทั้งสามด้านนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนเข้มแข็งและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. อาจจะมีการศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแผนงานส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิตของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในระดับต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนให้สูงขึ้น 2. ศึกษาและเปรียบเทียบกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของจังหวัดอื่นในประเทศไทย เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและส่งเสริมให้แก่กลุ่มออมทรัพย์ต่อไป

รายการอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). องค์ความรู้การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (สำหรับเจ้าหน้าที่). สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน (เอกสารอัดสำเนา).

- กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย. (2552). *คู่มือการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต*. สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน.
- เครือข่ายสถาบันการเงินเพื่อคนยากจน. (2553). *รายงานสภาวการณ์ภาคการเงินระดับฐานราก*. กรุงเทพฯ: เครือข่ายสถาบันการเงินเพื่อคนยากจนร่วมมือกับมูลนิธิเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนา.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2553). *การคลังและนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.
- ธนพัฒน์ พลอดคง, และวันชัย ธรรมสังจักร. (2556). แนวคิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสู่ผลที่เกิดขึ้นต่อสมาชิกและชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการและการผลิต ตำบลคลองเปียง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(2), 65-73.
- นิติ เอียวศรีวงศ์. (2541, 6 กรกฎาคม). ทุนทางสังคม. *มติชนรายวัน*, น.6.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). *3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน*. โครงการหนังสือ ดอกตู้อปา. กรุงเทพฯ.
- ไมตรี อินเดรียะ. (2560). ทุนทางสังคม. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 14-25.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย (2551). *การช่วยเหลือเจ้าพนักงานของหน่วยกำลังคุ้มครองและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม125/ตอนพิเศษ 145ง.
- สนธยา พลศรี. (2556). *การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2541). *การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมระดับภาคและระดับจังหวัด* (เอกสารอัดสำเนา).
- สุเทพ วงศ์สุภา . (2548). ทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง = *Community social capital and management of the village and urban community fund*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- อัครลักษณ์ ราชพลสิทธิ์, และ วันชัย ธรรมสังจักร. (2559). สถาบันการเงินชุมชนขนาดเล็ก: สวัสดิการชุมชนในมิติวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา. *วารสารสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 24(2), 189-190.
- อาทิตย์ บุคตาดวง, และสุพรรณิ ไชยอำพร. (2555). ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชน บ้านบางไพร อำเภอบางคนทีจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 17(1), 29-41.

- อาแว มะแส. (2555). การจัดสวัสดิการชุมชนผ่านกลุ่มออมทรัพย์: ทางเลือกในการลด ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชนบทไทย. *วารสารพัฒนาสังคม*, 14(2), 19–38.
- อิสรนนท์ ทรงเนติเชาวลิต, และฐิติมา เวชพงศ์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(2), 1313–1326.
- Bourdieu P. (1998). *Social space and Symbolic power in Sociological Theory*. Retrieved from <https://www2.southeastern.edu/Academics/Faculty/jbell/symbolicpower.pdf>
- Luang-Ubol J. (2010). *Effects of Social Capital on the Psychosocial Wellbeing Among Thai Adolescents in the Northeast Region of Thailand*. (Doctor of Philosophy's thesis, National Institute of Development Administration). Retrieved from <http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2010/b168375.pdf>
- Putnam, R. D. (1993). *The prosperous community*. Retrieved from <https://www.socialcapitalresearch.com/putnam-on-social-capital-democratic-or-civic-perspective/>